

Dagboek van een Noordwijkse kolonie Gierzwaluwen

Hein Verkade

Vooraf

In 1999 vestigde zich een paar Gierzwaluwen onder de dakpannen van onze schuur aan de Douzastraat. We besloten nestkastjes met een glazen achterwand achter het dakbeschot van de zolder te hangen. Het voorbeeld kwam van David Lack in Oxford. Buiten werden speciale dakpannen met een invliegopening gelegd. Er werden drie kastjes aan de noordwestzijde en zes aan de zuidoostzijde aangebracht (fig. 1). De vogels accepteerden de nieuwe behuizing. Nu kon het wel en wee van de broedende Gierzwaluwen worden gevolgd. Ondanks het matige licht leverde dit loeren veel nieuwe informatie op. De waarnemingen werden zo goed mogelijk vastgelegd in een dagboek. In 2001 en 2006 werd hierover verslag gedaan in 'de Strandloper' onder de titel 'dagboek van een Noordwijkse gierzwaluwpaar'.

In 2010 installeerden we in vier kastjes een camera. Beneden op de werkbank werd een beeldscherm geplaatst waar de beelden gelijktijdig bekeken konden worden, wat een luxe!

Maar de techniek schreed voort. In 2021 is de schuur gerestaureerd. Dit was een goed moment om het allemaal nog wat professioneler aan te pakken. In acht van de negen kastjes werden nieuwe camera's geplaatst die via een wifi verbinding op de pc in huis te volgen zijn, luxe kent geen grenzen.....Er werden ook een paar kastjes verplaatst. B en E bleken te dicht tussen de naastgelegen kastjes te hangen waardoor de zwaluwen vaak (on)bewust mis vlogen met gevechten tot gevolg. Zij werden op wat ruimere afstand aan de zuidoostelijke dakhelft (tuinzijde) gehangen (fig. 1). De bezetting was in de jaren langzaam gegroeid tot vier. Na wat startproblemen kon in het seizoen 2023 alles nog beter en frequenter worden gevolgd. Het werd een seizoen met veel hoogte- en dieptepunten. Alles werd zo veel mogelijk in het geschreven dagboek opgetekend. Vijftien jaar later kan het derde verslag inmiddels 'dagboek van een kolonie Noordwijkse Gierzwaluwen' gaan heten.

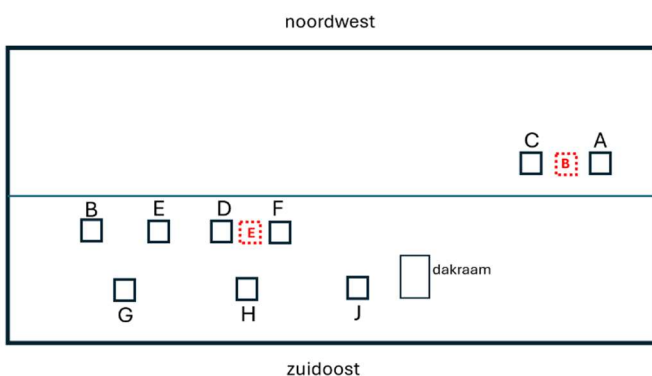

Fig 1. Bovenaanzicht schuurdak in de Douzastraat met de posities van de nestkastjes op de zolder sinds 2021, in rood de posities van de kastjes B en E voor 2021.

Het seizoen 2023

De eerste Gierzwaluw verschijnt op de laatste dag van april in kastje G aan de tuinzijde van het dak. Dit kastje is al vijftien jaar achtereenvolgens succesvol bewoond. De vogel zit rustig in de nestkom en is vrijwel zeker dezelfde bewoner als vorig jaar.

Op 4 mei worden meer dan 4500 trekkende Gierzwaluwen waargenomen op telpost Breskens, de rest komt er nu vast aan. Op 6 mei, een week na de eerste vogel, arriveert een van de vogels in A, en een dag later een in C en een tweede vogel in G. De helft van het aantal broedvogels in 2022 is nu terug. Pas op 11 mei is het stel in A compleet en de volgende dag eindelijk de eerste in E. Langdurige regen heeft de aankomst wellicht vertraagd. Zes van de acht vogels zijn nu terug en het eerste ei kan binnenkort in G worden verwacht. Maar voor het zover is, gooit een indringer roet in het eten. Rond zonsondergang vliegt er

Fig. 2. Gevecht tussen twee Gierzwaluwen in kast G. Een derde vogels zit op het nest - 16 mei 2023

een derde vogel deze kast binnen. Het is meteen hommeles. Twee zwaluwen pakken elkaar stevig vast en slaan met hun vleugels terwijl de derde rustig in de nestkom zit alsof er niets aan de hand is (fig. 2). Even later als het donker is en alle bewoners binnen zijn, blijken er twee in A, één in C en drie in G te zitten. Het lijkt er op dat de bewoner van E (on)bewust de verkeerde kast is binnengevlogen. Dat is nog maar het begin van het drama dat rondom kast E zal plaatsvinden, maar daarover later meer. De hele nacht gaat het gevecht door. De volgende ochtend eenzelfde aanblik, de vechtersbazen laten elkaar niet los. Even later kruipt de derde vogel uit de nestkom, en wat blijkt, er ligt een ei in de kom! Had ik iets gemist? Dus toch maar even de beelden teruggekeken, maar nee hoor, bij het begin van de strijd was het nest nog leeg. Pas rond het middaguur keert de rust terug. Het gevecht heeft 17 uur geduurd en in de tussentijd is er een ei gelegd.....maar het wordt nog gekker.....want 's avonds is het ei verdwenen. Ik begin aan mijzelf te twijfelen en kijk weer de beelden terug. Maar het klopt want om kwart voor zes komt de broedende vogel omhoog, neemt het ei in de

Fig. 3: Broedende vogels in kast G met vier eitjes los in de nestkast.

bek, zwiept hem in de kast, en gaat daarna weer op het lege nest zitten. Wanneer de kast enkele dagen later wordt gecontroleerd blijken er drie eitjes los in de kast te liggen en twee vogels op een leeg nest.....dat schiet niet op.

In kast A gaat het wel volgens het boekje, hier zitten de twee vogels inmiddels op twee eitjes. Ernaast in C wordt het lange wachten beloond want op 21 mei komt er eindelijk een tweede vogel de kast binnen. Het is vast een nieuweling want hij gedraagt zich nerveus, loopt tegen de wanden van de kast op en zit vaker op de rand van de neststeen dan in de kom. Ze moeten aan elkaar wennen, het ene moment zitten ze innig naast elkaar, en even later dreigen ze met open vleugels naar elkaar. Een dag later is ook het stel in E compleet, ook zij gedragen zich wat onrustig. In de loop van het seizoen zal blijken dat dit toch mogelijk dezelfde bewoners zijn als vorig jaar, letterlijk en figuurlijk een paar apart. Er zijn nu acht Gierzwaluwen binnen, evenveel als vorig jaar.

Op 26 mei ligt er een nieuw ei in kom G en 's avonds wéér een gevecht. Het lijkt dezelfde kant op te gaan als tien dagen eerder..... De volgende ochtend is de rust al weergekeerd en gelukkig blijft het ei ditmaal gewoon in het nest liggen. Maar de lucht is nog niet geklaard of er is bonje in A ! Drie vogels gaan met elkaar op de vuist terwijl de twee eitjes stilletjes in de nestkom achterblijven. Het blijkt een vluggertje want een paar uur later is het alweer rustig. Vervolgens verschijnt er nog maar één vogel in C ernaast. Heeft de nieuweling zich vergist en is daarna van schrik verdwenen.....? Maar ook dit verhaal krijgt nog een staartje.

Het schiet dus allemaal niet op dit seizoen en dan hebben we het nog niet eens gehad over kast E. Dan weer zitten de vogels samen in E, de volgende dag apart in E en D of H. En als ze dan in één kast zitten is dat lang niet altijd samen op het nest maar los in de kast. Het lijkt een modern paartje met een latrelatie.....dat zal wel niks worden denk je dan. Maar op 6 juni ligt er een ei in de nestkom en twee dagen later een tweede. Ook in G worden inmiddels twee eitjes bebroed.

Het weer knapt begin juni zienderogen op en alles lijkt nu voorbeeldig te verlopen....De tweede kalenderjaar vogels komen nu massaal binnen en er wordt volop gegierd boven de schuur, zomer! De nestingen worden vaak aangevlogen, er wordt aangehaakt en naar binnen geroepen. De broedvogels roepen opgewonden terug, deze plek is bezet!

De maand juni gaat de boeken in als de warmste junimaand ooit. Regelmatig liggen de vogels uitgeblust met open bek en vleugels in de kast. Maar de hitte heeft wel tot gevolg dat de broedende vogel in G van het nest af glijdt en per ongeluk een ei meesleept. Zo behendig als ze in de lucht zijn, zo onbeholpen zijn ze op de nestplaats.

Het slot is wel dat er nu nog maar één eitje in het nest ligt en vier los in de kast (fig. 3). Begin juni raakt kast C onbewoond. De vaste bewoner is vertrokken en mogelijk zelf op zoek gegaan naar een partner in een andere kolonie. Maar er blijft genoeg belangstelling van de tweedejaars 'hangjongeren' voor een plek in de kolonie. Deze ongebonden vogels verdwijnen met slecht weer, maar blijven nu steeds aanwezig met het mooie zomerweer. Het resultaat is dat er aan het eind van de maand na veel gegier en invliegelingen regelmatig nieuwe vogels overnachten in C en H. Ondertussen zijn de eitjes in A en G uitgekomen. De jonkies groeien als kool, er is een overvloed aan insecten dankzij het prachtige zomerweer. In E gaat het vrije leven ondertussen gewoon verder. Soms zitten de oudervogels samen op het nest, dan weer één in kast D, waarin deze ook regelmatig blijft overnachten. Het gevolg is dat de broedende vogel de eitjes soms uren onbebroed achterlaat om zelf te gaan foerageren. Het experiment lijkt gedoemd te mislukken.....Des te groter is de verrassing als er op 29 juni een pas uitgekomen jong in de nestkom ligt, maar wel onbeheerd. Dat is niet normaal want de eerste week zit er vrijwel altijd een oudervogel op de nog kale jongen.

Begin juli is het over met de zomerpret, de regen komt met bakken uit de lucht. Op 5 juli woedt er een ware zomerstorm met een volle windkracht negen. Alle acht vaste bewoners blijven binnen. Maar de verdeling is wel vreemd, want er zitten drie vogels in C, twee in de nestkom en één weggekropen onder de camera. Alleen een vleugelpunt verradt zijn aanwezigheid. Opvallend genoeg scheren er ook steeds vier Gierzwaluwen laag over het schuurdak. Zij spelen met de windvlagen. Aan het eind van de middag luwt de wind en verlaten de meeste zwaluwen hun kastje. Maar de vleugelpunt blijft achter in C. Daar is iets niet pluis, dus even poolshoogte nemen. En wat blijkt, de vogel is dood, uitgedroogd en vederlicht. Die moet er dus al lang, misschien wel wekenlang liggen, volkomen genegeerd door de nieuwe bewoners.....wat is hier gebeurd? Geen idee, het kan de oude bewoner zijn, maar ook de nieuwe die al na een dag in een gevecht gewikkeld

was, nadat hij een maand geleden kast A was binnengevlogen. Hij wordt anoniem in de tuin begraven. Er blijven zelfs met 24/7 camerabeelden genoeg vragen over, het houdt je in ieder geval scherp.

De ouders van A en G komen met kroppen vol insecten binnen en voeren de jongen, maar dat gebeurt niet in E. Daar gaat de vogel op de jongen zitten zonder te voeren, terwijl de ander rustig in het kastje ernaast ligt alsof ie er niets mee te maken wil hebben. Dit is kennelijk niet voor het eerst want de jongen blijken hongerig, ze wurmen zich heftig bedelend tussen de vleugels door. Soms zit de tweede ouder weer even in E maar negeert de jongen. Het lijkt erop dat de ouders niet goed weten hoe het allemaal moet. Even later kruipt een jong, dat nog steeds helemaal kaal is, wanhopig uit de nestkom waar het blijft bedelen, maar ook nu reageren de ouders niet. Na een week sterft het eerste jong, nauwelijks gegroeid, maar nu voert de oudervogel opeens het andere jong wel. Er gloort hoop, maar niet voor lang. Het gaat daarna op dezelfde voet verder. Op 9 juli schuifelt ook dit jong los in de kast. De aanwezige ouder lijkt nu toch iets te missen en kruipt naar het jong en voert zelfs een beetje. De hoop is van korte duur want even later pakt hij het jong in de bek en zwiept het door de kast. Het betekent het eind van een bizar verhaal, want de volgende dag is ook het tweede jong dood. Die avond zitten beide oudervogels genoeglijk in nestkom E alsof er niets is gebeurd.....deze combi zal waarschijnlijk nooit voor nageslacht gaan zorgen. Maar dat gaat in A en G wel gebeuren, de jongen zijn inmiddels groot genoeg om geringd te worden. Ieder jaar komt ringer Maarten Verrips uit Leiden om dit klusje te klaren. Zoals altijd zijn daar belangstellenden bij aanwezig, dit keer de burens met hun kleinkinderen. En inderdaad, de oudervogels doen het voorbeeldig want de jongen zijn nu al zwaarder dan zijzelf. Toch zullen ze nog zeker twee weken in het nest zitten voor ze uitvliegen. Hun vleugels moeten eerst sterk en lang genoeg zijn. Daar wordt veel voor geoefend, de nestkast lijkt wel een sportschool. Er wordt veel gewapperd met de vleugels en die worden ook gebruikt om zich op te drukken. Het uitvliegen moet in één keer goed gaan. Als ze op de grond terecht komen, zijn ze reddeloos verloren.

De nieuwe vogels in C en H hebben inmiddels allebei een partner. Er wordt veel in- en uitgevlogen, een goede oefening voor volgend jaar wanneer het serieuze werk begint. Beide jongen uit A vliegen na ongeveer 42 dagen uit, en op 29 juli volgt het jong uit G. Meestal vertrekken nieuwe vogels zonder broedsel al in de derde week van juli richting Afrika, maar de paartjes uit C en H slapen nog steeds in hun kastjes. Alleen de adulten uit A zijn op 26 juli al vertrokken. De rest zal dus wel spoedig volgen. Maar nee, de overgebleven acht vogels slapen tot 9 augustus allemaal in de kolonie. Dat heb ik nog nooit meegemaakt en dus stuur ik een mailtje naar andere gierwaluwvoeyers hoe het bij hen gaat. Wat blijkt, zij hebben dezelfde ervaring als ik. Waarom blijven de vogels dit jaar extreem lang hangen, alweer een vraag waar ik het antwoord op schuldig blijf. Daarna verdwijnen de vogels in rap tempo.

Op 11 augustus 's avonds blijven alle kastjes voor het eerst in drie maanden leeg.

Achteraf

De zomer van 2023 is in alle opzichten een bijzonder seizoen geweest. Het enige kastje waarin alles normaal verlopen is, is kastje A. Daar vlogen twee jongen uit, een gebruikelijk aantal voor Gierzwaluwen. In kast G werden minstens 5 eitjes gelegd, waarvan er slechts één tot een uitvliegend jong heeft geleid. Vijf eitjes is heel veel voor één vrouwtje. Zijn de laatste twee eitjes een vervolgletsel van de eerste drie geweest? Als ze door hetzelfde vrouwtje zijn gelegd dan vraag je je af waarom deze eruit zijn gegooid. Het is dus theoretisch mogelijk dat de legfels van verschillende vrouwtjes afkomstig zijn. Ook de man kan een rol hebben gespeeld. De gevechten zouden een aanwijzing hiervoor kunnen zijn, maar dat is allerminst zeker. Kortom vragen te over.

In kast C kwam in eerste instantie een broedvogel terug, maar daarna blijft het een beetje in nevelen gehuld. Is de oude bewoner vertrokken, of was dit de dode uitgedroogde vogel. Om meer te weten te komen over dit soort onverklaarbare ontwikkelingen als in G en C zou je de Gierzwaluwen individueel moeten kunnen herkennen, maar dat is nog niet zo eenvoudig. Om nog maar te zwijgen over kastje E. Het lijkt erop dat deze oudervogels niet weten hoe het broedproces normaal verloopt. Wel lijkt dit gedrag op wat er in 2022 gebeurde in deze kast. Ook toen slapen en broedden deze vogels in diverse kastjes. Het verschil was dat de eitjes toen niet uitkwamen en de broedpoging al in de eifase mislukte. Verder verliep dat seizoen voorspelbaar. In dat jaar leverden drie paartjes acht vliegvlugge jongen op. Het verloop van het seizoen is dus onvoorspelbaar. Wat dat betreft ben ik benieuwd wat ons in 2024 te wachten staat.

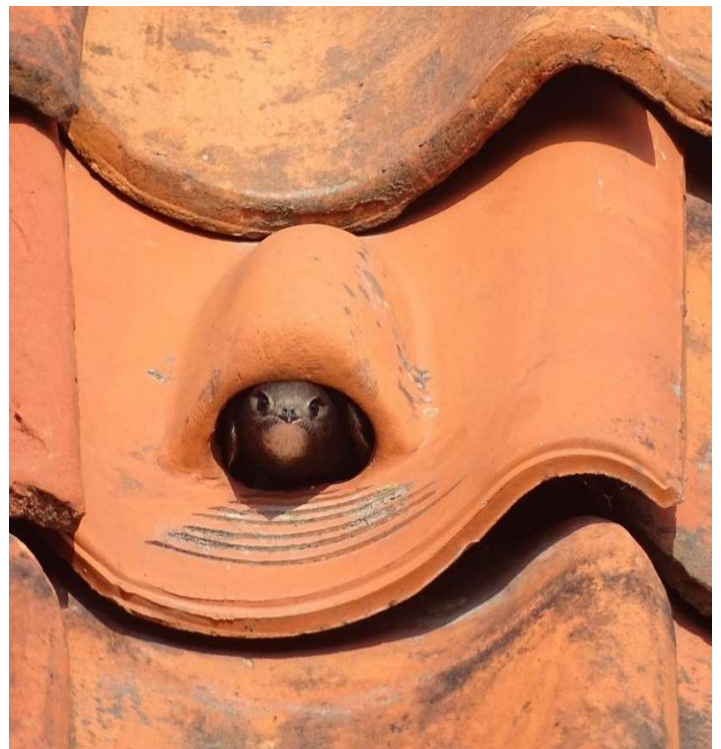

Fig 4. Volwassen Gierzwaluw tuurt naar buiten, schuur Douzastraat 18 mei 2022.